een daarvan uitgaande daemonische verleiding. Dit probleem nu is naar mijn meening den auteur te machtig geworden. Het beteekent dan ook de quadratuur van den cirkel. Satan kan n.l. wel een schijnschoon scheppen, maar de ware schoonheid is uit God. En Yana brengt wezenlijke schoonheid. Het verlost ook de Kerk van banden des geestes.

Dit is mogelijk volgens den auteur: Holier is een Bileam, een Saul, een Judas. Hij is „rakelings langs het Christendom" heengegaan. Vandaar, dat zijn inspiratie ook vruchten in Christus' wijngaard kan doen rijpen (o.a. bij de uit de beweging getreden Christenen), terwijl hij zelf door Satan zich laat drijven. Evenwel, hier blijkt, als ik goed zie, juist de zwakheid van de conceptie. Bileam is zijns ondanks een profeet des Heeren en over Saul wordt de Geest des Heeren vaardig, zoodat hij in een anderen man wordt veranderd, en Judas heeft uit Christus' handen het Apostolaat ontvangen, mèt roeping en kracht om duivelen uit te werpen. Doch zoo staat het met onze valsche profeten niet; zoo mogen we het evenmin verwachten van toekomstige Holiers. En ware het anders, dan zou hun profetisch spreken zijn uit God. En ook dit is bij Holier niet het geval.

Zie, er ligt niets onwaarschijnlijks in, dat de geest uit de diepte bijzondere gaven van artisticiteit zal mobiliseeren. Hij heeft dit al dikwijls gedaan. De Overste dezer wereld heerscht ook hier. Alleen maar, daemonische inspiratie produceert een 't zij min 't zij meer gedeformeerde schoonheid, een door verziekte aesthetica geïnfecteerde kunst. En dit juist toont Yana niet, naar de bedoeling van den auteur. Hier openbaart zich ware schoonheid. De droom van het Yanahuis, waarin de subtielste vervoering der gemeente en haar leider zich zoekt te materialiseeren, wordt door de uitgetreden Arcadiërs wel prijsgegeven voor de realiteit van het huis Gods. Maar Ries spreekt over dit laatste in de bewoordingen van den ouden droom en komt zelfs tot deze conclusie, dat die droom een „gebrekkige gelijkenis (had) met het Koninkrijk Gods, door Holier benaderd van de aesthetische zijde, en zo wel juist gezien, maar niet verstaan" (239). Juist zooals Annie's laatste woorden Yana's beeldspraak en stijl trouw reproduceeren (236; vgl. 100 en 183). Volkomen stemt hiermede overeen, dat Holier juist bij de Arcadiërs zijn visioen ontvangt van Het Huis.

We worden herinnerd aan de idealiseerende teekening die Augustinus van de „Platonisten" ontwerpt: wel zien zij van een beboschten bergtop af het vaderland des vredes, ze kunnen slechts den weg daarheen niet vinden. [4])

Wanneer de auteur niettemin achteraf verklaart, dat de Arcadiërs een fout begingen met een soort Christelijke nabootsing van de Yana-beweging te geven en dan ook geen toekomst hebben [3]), is dit désavoueeren van de Arcadiërs uit den tweeledigen opzet van het boek (in beeld brengen van aesthetische idealen en waarschuwen tegen Satanische verleiding) zeer goed te verstaan. Doch het boek zelf toont ons niet, dat Rijnsdorp Yana's schoonheidsidealen wraakt. Integendeel: de „eer en heerlijkheid" der beweging zal binnengedragen worden in het nieuw Jeruzalem. En Holiers stem is al heel moeilijk van Rijnsdorps stem te onderkennen.

Doch mysticisme (en Yana lééft daaruit) beteekent: een ook aesthetisch bederf. Nergens betoont Satan zich levensvernieuwer.

De conceptie van den roman acht ik om deze, en meer, redenen weinig gelukkig, zijn opvoedende waarde problematisch. Maar daarmede is niet alles gezegd. Behalve het w a t komt ook het h o e voor de beoordeeling in aanmerking.

'En dan zal men m.i. moeten constateeren, dat de stijl (om ons hiertoe te beperken) ongemeene qualiteiten vertoont, die maken, dat het boek in dit opzicht den lezer kan verrijken. Deze stijl is op veel plaatsen oorspronkelijk, rijk aan plastiek, muzikaal, verfijnd, hoewel van oververfijning niet altijd vrij. Yana's omscheppen van alle geestelijk bezit in „muziek" heeft hier symbolisch uitdrukking gevonden in een rhythme en melodie van niet zelden treffende schoonheid.

Ergens heet het van de nieuwe kunst in haar aanvangsstadium: „(ze) deed geen grote gevoelens uit kooien springen, maar had toch voortdurend iets van het met vingertoppen aanraken van de huid van een levenden panter" (39). Bij Holier is er sprake van „een bruidsvlucht der gedachten" (64). Moeilijk kon Yana's zoo sterk aan Plato (en Boutens) herinnerend schoonheidsmysticisme fijner worden aangeduid. Elders: „was het niet veeleer te verwachten, dat nu die eerste, korte bloeiperiode de bloesemblaadjes zouden versneeuwen, de bloemen zouden vervalen en verschralen?' 117). Ries wil niet meer zeggen, dan wat „belegen zielsbezit" van hemzelf is (120). Jakobs teekent een affiche „dat aan ieder kunstgevoelige een Breitneriaanse stomp voor de borst gaf" (131). Met felle contrastwerking: „Nauwelijks was de lente begonnen, of ze was al verdisconteerd en banaal gemaakt in krant en radio.... Als op een culturele vendu stonden alle stijlen door elkaar. Het groene landschap was met auto's overkropen als met bladluizen. Maar in de kerken schreed de passie onzes Heren voort van statie tot statie, omgeven van vererend commentaar en vermaan, omzongen door oude profetieën" (168/9). Beeldkeuze, zinsbouw en zinsmelodie werken voortreffelijk samen om de tegenstelling te typeeren tusschen menschelijke banaliteit en goddelijke majesteit.

Het directe domineert. De herfstlucht lijkt hier niet, maar i s „een natte verfdoos" (247) en de eschdoorns hebben „bladeren van uitgeknipt bruin pakpapier." „Een vroeg aangesprongen lichtreclame aan de overkant mengde frambozenlimonade in het Blaakwater." (271)

Wie zoo schrijft, blijft niet altijd ver van de onzichtbare grens die loopt tusschen artisticiteit en manier. En wanneer hij dan bovendien nog een aesthetisch mysticisme als Yana brengt het woord geeft, zonder eigen positie daartegenover duidelijk te markeeren (misschien zelfs zonder die goed door te denken) wachten over-raffinement en leege gemaniëreerdheid op hun kans. Zoo b.v. als gesproken wordt over „de verblekende poëtische formule, die de nevel soms boven vijverwater schrijft" (238). Maar de duidelijkste illustratie vindt men vermoedelijk in de fijngesponnen fantasieën van het Yanahuis: „En als het huis leeg was en een gele avond viel, o droom die het bloed uit de wangen jaagt, dan zou er een heilig huiveren zijn. Dan leefde er een geluidloze storm in het huis. Dan rekten zich de sculpturen en trachtten te zien naar het midden, wezen elkaar, wekten elkaar op, peinsden, tuurden, of traden luchtig voort in een durend opgaan naar het midden. Een eeuwige muziek leefde in deze ruimten van buiten naar binnen en omgekeerd, een in- en uitademen van een vergeestelijkte architectuur, waarin rumoer en stilte, beweging en rust, ruimte en benauwenis, geest en materie tot één was geworden" (179). En verder: „...en die vondsten kropen weer bijeen, opdat elke vierkante centimeter bezield en rijk, vrij en gehoorzaam, verstild en hartstochtelijk, onbezonnen en wijs zou zijn." (183).

Op zulke plaatsen wreekt de onzuiverheid der conceptie zich naar mijn meening in den taalvorm.

Wat evenwel bijzonder in den stijl de aandacht verdient, is het muzikale, speciaal de rhythmiek. Men leze uit dit oogpunt de boven geciteerde passage over de lente nog eens na. We veroorloven ons nog een paar voorbeelden aan te halen.

Holier gaat met zijn vrienden musiceeren. De aanvang van het spel is doodgewoon, zooals men reeds aan het nonchalant afloopend rhythme hoort: „Holier zelf moest de woorden voordragen en de maat slaan, dat was wel wat lastig, maar de muziek was nu de hoofdzaak. Zo begonnen ze dan maar". Maar al spelend komen de musici er in: „ze speelden goed, ze leefden mee" (∪ ⏑ ∪ ⏑ | ∪ ⏑ ∪ ⏑) Dan, als allen door Holiers bezieling worden aangegrepen, spelen ze „hachelijk vrij, wonderlijk een" (⏑ ∪ ∪ ⏑ | ⏑ ∪ ∪ ⏑) en dan: „De vaart nam toe, Holier werd bewegelijker, verrukking brak door: een garf van virtuoos wervelende stemmen, doorschetterd van vurige trompettonen, richtte zich op, wankelde en waaierde prachtig uiteen". (21/2). Men hoort de klanken als een fontein opspuiten om, eenmaal het hoogtepunt voorbij, rhythmisch neer te droppelen. (⏑ ∪ ∪ ⏑ ∪ ∪ ⏑). Het ware verleidelijk nog veel meer te citeeren, maar we moeten ons beperken. Nog één voorbeeld: men vergelijke eens het veerende, bezielde rhythme van de als volgt aanvangende passage op pg. 34: „Het nieuwste avontuur is dat van de geest" met de donkere, zware muziek waarop de auteur Annie's dichterlijk gebed om den Geest heeft getoonzet: „verzen... dreigend van toon en toch zo geweldig van een donkere vervoering, dat hier geen muziek bij kón gehoord worden, omdat dit zélf rijpe muziek was, die in haar zwaarte opwoog tegen al wat was gezegd" (52).

We zien in E l d e r t H o l i e r een niet geslaagd, maar van respectabel kunstenaarschap getuigend boek.

K. R. J. D.

4) Conf. VII, c. 21.

OPVOEDING EN ONDERWIJS

„De grenzen van de bevoegdheid der Overheid."

Over dit onderwerp werd op de Schoolraadvergadering in de Paaschweek gehandeld. Prof. Rutgers zou er over refereeren, maar deze was verhinderd en werd vervangen door Prof. Waterink.

Eigenlijk is het onderwerp wat beperkter dan boven is geformuleerd. 't Ging namelijk over die bevoegdheid op didactisch gebied. In hoeverre mag de Overheid zich ook bemoeien met het leerplan van de bijzondere school? Deze vraag had zich den laatsten tijd toegespitst, doordat de inspectie in de Noordelijke Hoofdinspectie een leidraad voor enkele vakken had gegeven, die aan de verschillende scholen had toegezonden en besprekingen hield over de daarin aangegeven wenken.

Daartegen waren bezwaren gerezen. Sommigen meenden, dat de inspectie hierin te ver ging. Deze had wel toezicht te oefenen, moest van de opgedane ervaringen wel rapport uitbrengen, maar mocht verder geen initiatief nemen. Dat zou de vrijheid van het onderwijs te veel inperken.

Bij de onderwijsbegrooting is deze zaak ook reeds aan de orde gekomen en de Minister maakte duidelijk, dat de taak van de Rijksinspectie toch wel wat verder gaat dan die van zwijgend getuige te zijn.

---

w u s t z i j n de natuur volgt, en niet de n a t u u r het bewustzijn." [50])

In dat m i d d e l p u n t vindt dan de levendmakende daad der wedergeboorte plaats.

* * *

Bizonder klaar wordt deze fundamenteele beschouwing omtrent 's menschen bestaan door Dr Kuyper ontwikkeld in zijn magistrale Stone-lezingen over „Het Calvinisme".

Daar spreekt hij ervan, dat het menschenleven „in een punt van ons bewustzijn" „ongedeeld bleef en nog in zijn eenheid ligt saamgevat"; van een „wortel, waarop alle stengels uitschoten". Dat punt ligt „in de tegenstelling tusschen al het e i n d i g e in ons menschelijk leven en het o n e i n d i g e dat er achter ligt. Daar alleen is de gemeenschappelijke bron, van waaruit de verschillende stroomen van ons menschelijk leven opkomen en zich verdeelen". In „het diepst van ons gemoed, op het punt waar dit gemoed zich voor den Eeuwige ontsluit, (vallen) alle stralen van ons leven als in één brandpunt samen." [51])

God zelf schiep „de eenig wezenlijk religieuse expressie door het s e m e n r e l i g i o n i s (zaad der religie — A. K.) alleen in het hart des menschen". „God zelf m a a k t den mensch religieus door den sensus divinitatis (gewaarwording van het Eeuwige — A. K.) die Hij spelen laat op de snaren van zijn hart." [52])

Sprekend over het intellectueel, het ethisch, het religieus [53]) en het aesthetisch leven van den mensch, betoogt Dr Kuyper dat deze levensuitingen van den mensch elk over een eigen sfeer beschikken. „Deze sferen nu loopen evenwijdig en mogen daarom niet de ééne uit de andere worden afgeleid. Het is éénzelfde beweging, éénzelfde drang, éénzelfde tinteling in den mystieken wortel van ons aanzijn, die in deze vierderlei vertakking openbaar wordt". Hij spreekt verder van den „stam van ons leven", waaruit de takken voortkomen. En de eenheid van conceptie, die er op de vier genoemde t e r r e i n e n, in de vier genoemde s f e r e n moet en kan bestaan, kan „in het eindige" alleen „op dit ééne punt" gevonden worden, waar ons leven uit de bron van het Oneindige opwelt. [54])

Duidelijk blijkt aldus, dat in Kuyper's denken de gedachte aan een „centrum", een „kern", een „wortel", een „middelpunt", een „stam" van het menschenleven een groote plaats heeft ingenomen.

Alle menschenleven komt uit dien „wortel" op. In dien wortel is het van God afgevallen en wordt het uit genade, door een wonder Gods, weer in zijn gemeenschap gebracht. Van uit dien wortel wordt het dus beheerscht.

Aldus maakte Dr Kuyper ernst met het Schriftwoord, dat uit het hart zijn de uitgangen des levens. [55])

Ook ten aanzien van deze fundamenteele visie op den mensch en het menschenleven kon de Wijsbegeerte der wetsidee aan een Kuyperiaansche gedachtenlijn aanknoopen om die verder consequent door te trekken op het veld der wijsgeerige studie.

H. C. V.

50) Dr A. Kuyper, De Gemeene Gratie, II, p. 212, 213. Vgl. I, p. 255, 407.
51) Dr A. Kuyper, Het Calvinisme [2], p. 14.
52) Idem, p. 39/40.
53) Religie moet hier opgevat worden als aanduidend de b e w u s t e verhouding tusschen God en den mensch. Vgl. p. 66.
54) Idem, p. 135.
55) Vergelijk hierbij de uitspraken van een tweetal Gereformeerde exegeten.
Eerst van het Oude Testament: „„Een ander hart." Nu is hart voor Israël niet geheel hetzelfde als voor ons. Israël ziet het zóó. De mensch i s e e n z i e l. Deze heeft een zichtbare zijde; wij noemen deze „lichaam". Ook een onzichtbare zijde; wij noemen deze „ziel". „Ziel" in den zin van het O. T. is dus heel wat meer dan bij ons. Wanneer Israël nu die „ziel" als werkend vermogen wil teekenen, als drang tot actie, dan spreekt het van „hart". De „ziel" werkt dus door het „hart". Wanneer hier derhalve aan Israël een „ander hart" gegeven wordt, wordt een geheel ander complex van wilsbepalingen in uitzicht gesteld, zich uitend in een reeks daden." Prof. Dr A. Noordtzij; Ezechiël; p. 128.
En van het Nieuwe: „Het hart is „het innerlijkste, albeheerschende centrum van ons geheele bestaan, geestelijk en lichamelijk, naar denken, willen, voelen, handelen in vollen zin". Prof. Dr S. Greijdanus, Romeinen I, p. 261.